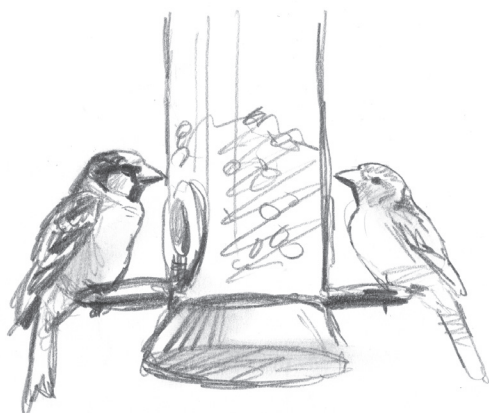

GERARD OUWENEEL

Vogelaars zijn romantici

70 verhalen over

70 jaar vogelaarsbestaan

KNNV Uitgeverij

Inhoud

Proloog	6	Bokjeshosanna	113
In quarantaine I <i>Raamvogelen</i>	11	Senegal I <i>Vale gieren intocht</i>	116
In quarantaine II <i>Jolanda's terrasmelleken</i>	14	Senegal II <i>Djoudj</i>	121
Wiek en Sneb	17	Senegal III <i>Droomervaringen</i>	124
Lichte kringetjes	21	Senegal IV <i>l'Île de Gorée</i>	129
Rouwkaart	24	Senegal V <i>Living on the edge</i>	132
Dordts NJN-logboek	28	Picathartes	138
'Niks beters te doen, jongens...?'	32	Estaca de Bares	141
Somer	35	Shearwater crisis	145
Marker Wadden	39	Vlissingse emoties	148
Boomvalkenglorie	42	Big Four	151
Ontbijtperikelen	46	Dagje Hompelvoet	154
Pelgrimage	48	A3	158
T-shirt	51	Galatea	161
Brandganstsunami	54	Pauzelandschap	166
Guozzefflappen	58	Vogelboulevard	170
Spijtoptanten	62	Verkeerde keuzes?	173
Pandemonium	68	Fotokeuze	176
Havik als kortebaanzwemmer	73	Wolven	179
Vogelklasparty	75	Fata morgana	183
Achteruitkijkspiegels gevraagd	78	Grielfiel	186
Voederverbod	82	Grauwe franjepoot!	190
Eliminatie 'megamuizen'	85	Michelin mannetje	193
Roodborstjesbeleid	88	Heiligland	195
Opstootje	92	Roodkopklauwier	199
Midwintertelling	96	Tour du Nord	203
Tuinvogeltelling	99	Kustweg	207
'n Unicum	102	Visarendberichten	211
Haagse spreekwennachten	105	Bijenoorlog	215
Bokjeshunkering	109	Landelijke Dag	218
		Tij en Blik	221
		Zeemol	224
		Natuurhuis	228
		Webcams	232
		Schavuitentrio?	235
		Ontgoocheling	239
		Roofvogelvervolging	242
		Valkenhospitaal	246
		Wereldreiziger	249
		Vrijheid	252
		De favorieten	256

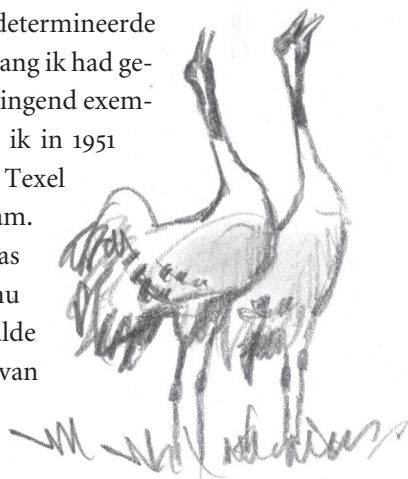
Proloog

‘Vogelaars zijn romantici’

Mijn eerste vogeldagboek opent met waarnemingen tijdens een poldertocht op 28 april 1951, bijna zeventig jaar geleden dus. Op die zaterdag ging ik met een paar buurtvriendjes naar twee moerasbosjes in de buurt van de Dordtsestraatweg op IJsselmonde. Ik slaagde er toen in negen vogelsoorten op naam te brengen. Door het ontbreken van routine miste ik op dat tochtje natuurlijk van alles. Van een verrekijker was geen sprake, ik kon nauwelijks vogelzang herkennen, had geen biotoopkennis, wist niet welke soort waar te verwachten en, heel belangrijk, ik had geen leermeester. Want de buurttellers met wie ik op sjouw was gingen uitsluitend voor het avontuur mee.

Mijn ook in Rotterdam-Zuid wonende familielid Ben van der Velden ‘deed ook aan vogels’. Ben had eerder aangeraden waargenomen vogelsoorten te noteren, inclusief locatie en datum. Met eigen vogeldagboeken begon Ben kort na afloop van de Tweede Wereldoorlog. Na diens heengaan in 2012 nam ik die door. Kort na de bevrijding ging Ben naar de Sluisjesdijk aan de Waalhaven. Daar zag hij kleine plevieren en kuifleeuweriken. Zijn logboeken gingen naar Het Natuurhistorisch in Rotterdam. In 1951 was Ben twintig en ik dertien. Ook wat vogelkennis betreft lag hij jaren voor.

Tussen de negen op die 28ste april gedetermineerde soorten vogels zat een fitis, een soort wiens zang ik had geleerd nadat Ben een paar dagen eerder een zingend exemplaar aanwees. Onder ouderlijke regie had ik in 1951 toch al heel wat gezien tijdens vakanties op Texel en op fietstochten ten zuiden van Rotterdam. Maar die vogelwaarnemingen had ik helaas niet vastgelegd, een nalatigheid waarvan ik nu reuzeveel spijt heb. In mijn herinnering schalde het toen overal waar riet stond van de zang van

grote karekieten. Zomertortels, toen tortelduiven, waren stadsvogels. Wat graag zou ik die herinneringen verifiëren met een toen opgemaakte vogelboekhouding.

Niet alleen nostalgische opwellingen zijn de reden dat ik tegenwoordig regelmatig blader in die zeventig jaar bijgehouden logboeken. Dat begon al kort na de eeuwwisseling, toen Ed Buijsman aanving met zijn boek over de teloorgang van De Beer. Ed zocht mensen die De Beer nog hadden gekend. Vanaf circa 1950 tot de liquidatie van het natuurmonument had ik er vaak voor vogels rondgedoeld. Ed was nieuwsgierig naar hetgeen ik van die tochten had vastgelegd.

Dan was er het verzoek van een team vogelaars van IJsselmondse origine die werkten aan een streekavifauna. Ze vermoedden dat vogeldagboeken met aantekeningen uit de tijd dat ik in hun studiegebied op vogels uitging, best waardevol konden zijn voor hun avifauna. Dat bleek het geval. Ik verzorgde uiteindelijk het hoofdstuk over het industriegebied in wording rond Pernis tot ruwweg 1955. Daar was toen, ook naar huidige maatstaven, ornithologisch zoveel te beleven dat wij welhaast vanzelfsprekend iedere zaterdag erheen fietsten. Wat later kreeg ik het verzoek om, samen met André de Baerdemaeker, een radio-interview te geven over het heden en verleden van de roek in de regio. Voor dat verleden gingen die oude dagboeken weer open. Waarbij ik opnieuw moest vaststellen dat ik in de eerste tien jaar van het vogelaarsbestaan veel te weinig opschreef. Roeken waren zeventig jaar geleden in en rond Rotterdam zo gewoon dat ik alleen de naam noteerde... en waarschijnlijk vaak nog niet eens! En dat geldt voor een heel rijtje vogelsoorten die of goeddeels of helemaal zijn verdwenen uit Zuidwest-Nederland, het gewest waarin ik in die zeventig jaar het meest voor vogels onderweg was.

Nog een reden dat de allengs meer beduimd rakende notitieboeken weer opengingen was de lancering in 2015 van het Droomfonds Haringvliet, een evenement dat menig instantie ertoe bracht aan te kloppen om te informeren naar het Haringvliet en zijn vogels van vóór 1970, het jaar waarin het zeegat dichtging. In verband met een monografie over de wilde eend voor de befaamde serie van Uitgeverij Atlas Contact liep ik de logboeken opnieuw door om na te gaan wat ik in die zeventig jaar had genoteerd over *Anas platyrhynchos*. Het meest verbeterde sla ik ze echter op om te zoeken naar bevesti-

ging van door het hoofd spokende vogelherinneringen waarvan de details bezig zijn te vervagen of al vervaagd zijn. Sommige zijn haarscherp in het brein opgeslagen, compleet met netvliesbeelden. Van de eerste boerenzwaluw in het voorjaar kan ik van heel wat jaren plaats en datum opdreunen en het beeld van de jaarlijkse zwaluwpremière achter mijn ogen projecteren. Andere herinneringen zijn dubieuzer zodat ik in die waarnemingscahiers bevestiging hoop te vinden dat het toch geen waandenkbeelden zijn. Meestal zonder succes.

Zulke zoektochten vinden vooral plaats na een gezamenlijke, vaak meerdaagse, excursie met Luuk Draaijer, met wie ik sinds 1951 voor vogels door Nederland, en soms daarbuiten, trek en dus veel vogelervaringen deelde. Hoe opmerkelijk en soms hinderlijk is het dat Luuk van samen intens beleefde vogelervaringen andere zaken opsloeg dan ik. En andersom. Daarbij gaat het om niet de geringste details. In de hoop dat er dan toch een klepje in het brein opengaat ga ik, thuisgekomen, van lang geleden gezamenlijk ondernomen vogeltochten opzoeken wat ik ervan opschreef. Het resultaat wisselt.

Hoe dan ook, mijn vogeldagboeken zijn een kostbaar bezit. Het is een fors uit de kluiten gewassen stapel cahiers die er steeds groezeliger gaat uitzien, zowel vanbinnen als vanbuiten. Enig restauratiewerk zou geen kwaad kunnen.

Vogelaars zijn romantici, inderdaad. Dat was zeventig jaar geleden het geval en dat is nu niet anders, ondanks dat ze in 2020 hightech faciliteiten ter beschikking hebben waarvan op 28 april 1951 niet viel te dromen. Toen was een auto een transportmiddel waarmee een gewone sterveling hooguit in aanraking kwam als men werd aangereden. Een fiets was het maximum en dan eentje die was opgebouwd uit bij elkaar gescharrelde onderdelen. Mijn eerste verrekijker, een zesmaaltje, kreeg ik in 1954. Dat was er eentje met toen al een lang leven achter de rug. De ter beschikking staande literatuur was ontoereikend en wat er aan vogels in de nabije omgeving en verder Nederland in gezien werd, kwamen wij deels te weten via Jaap Taapkens rubriek 'Veldwaarnemingen' in het vogeltijdschriftje *Wiek en Sneb*, dat eens per twee maanden verscheen. Die rubriek spelden wij dan uit. Om op de hoogte te blijven van hetgeen zich afspeelde op de Nederlandse natuurterreinen waren de jaarverslagen van Natuurmonumenten een welkome bron. Mijn vader had mij in 1950 op Texel lid gemaakt van die vereniging. Trouwens, niet

ieder van ons vogelclubje had een telefoon thuis. Voor het overbrengen van een boodschap stond de fiets altijd klaar.

En nu? De hoeveelheid vogelinformatie die via papier, scherm en smartphone dagelijks de wereld in wordt geslingerd is dusdanig overstelpend dat vogelaars gedwongen worden keuzes te maken wat te raadplegen. Waar welke vogelsoorten zijn te vinden is bekend, niet zelden te bekend. En dat niet alleen voor Nederland maar voor grote delen van de wereld zijn wij, desgewenst, op de hoogte op welke helling, in welk bos of bij welke plas wij moeten zoeken naar een begeerde soort, ja soms zelfs achter welke kei of struik. Naar die locaties kan worden toe gereisd, waarbij de vogelaar zijn uitstapje kan voorbereiden via een fraaie veldgids en met behulp van een collega die 'er al was'. Eenmaal ter plekke gearriveerd kan hij een plaatselijke gids inschakelen en bovendien via zijn smartphone de ganse avifauna van het bewuste land of streek en detail oproepen.

Het wordt nog gemakkelijker. Swarovski bracht de afgelopen winter zijn dG uit, een verrekijker in de sfeer van 'een kind kan de was doen'. Want het enige dat de bezitter in het veld hoeft te doen is zijn dG richten op een hem nieuwsgierig makende vogel, die hij overigens nog wel zelf moet ontdekken. Heeft hij de nodige downloads uitgevoerd dan wordt het schepsel, na een knop te hebben ingedrukt, geprojecteerd op zijn smartphone, die dan de waarnemer informeert naar welke soort hij staat te kijken. Stellig gaat er nog een microfoontje komen dat ook het door de bewuste vogel ten beste gegeven geluid opvangt en naar de smartphone toe vertaald om welke soort het gaat... zijn vogelaars die van zulke Silicon Valley-hightech gebruikmaken nog romantici?

Het zenderen van vogels levert informatie op die wij tot voor kort niet voor mogelijk hielden, gegevens waarvan ik, als grijzende veteraanvogelaar, eerlijk gezegd duizel. Soms leidt zo'n gezenderde vogel tot anekdotische situaties. Zo zadelde een met een satellietzender toegeruste steppearend zijn Russische onderzoekers met een forse telefoonrekening op. Dat exemplaar, met de naam Min, bracht de zomer door in Iran, vanwaar hij het 'Russian Raptor Research and Conservation Network' bestookte met boodschappen die 49 roebel per stuk kostten. De onderzoekers moesten vrijwel hun gehele budget aanwenden om de rekening te betalen en gingen over tot crowdfunding om dat geld bijeen te brengen.

Dat vogelaars ondanks hun royale gebruik van vernuftige hightech trouvailles romantici zijn gebleven kreeg ik bevestigd door de WhatsApp-boodschappen te volgen die de club visarendadepten voorjaar 2020 in de Biesbosch onderling uitwisselden. Toen vanaf begin april de visarenden in de Biesbosch terugkeerden dan wel passeerden volgden spannende dagen of, waar en hoeveel paren zich zouden vestigen. Die WhatsApp-dialogen inzake soms tientallen visarendwaarnemingen per dag vormden een kroniek die hier in Maasdam veel onrust bracht en die de coronaquarantaine extra deden aankomen. Wat wilt u, die boodschappen handelden over visarenden en de Biesbosch, over een vogelsoort en over een gebied dat sinds aanvang van het bestaan als vogelaar een basisplaats in mijn top tien innemen.

Onderling plegen vogelaars ruitelijk uit te komen voor de emoties die ze in het veld opdoen. Welnu, die emoties lieten zich in de WhatsApp-visarendteksten zonneklaar aflezen. Het adagium dat vogelaars ook anno heden romantici zijn staat nog fier overeind. Ondanks Silicon Valley.

Maasdam, mei 2020.

In quarantaine I

Raamvogelen

Of het werkwoord ‘raamvogelen’ mee gaat doen aan de jaarlijkse verkiezing van het ‘Woord van het jaar’ valt te bezien. Tijdens de coronaquarantaine in het voorjaar van 2020 moesten vogelaars noodgedwongen wennen aan het fenomeen raamvogelen dat, afgeleid van het Engelse ‘window birding’, inhield dat ze uitsluitend vanachter het raam vandaan naar vogels konden kijken. Autoriteiten drongen bij de bevolking erop aan thuis te blijven. Om dat advies kracht bij te zetten gingen publiekstrekkers op slot, inclusief veel natuurterreinen. Temeer omdat het weer zich voorjaar 2020 vaak fraai presenteerde, was dat voor het publiek een hard gelag. En al helemaal voor vogelaars.

Haar pappenheimers kennend en om te voorkomen dat toestromende cohorten vogelaars zouden samendrommen rond een ‘harde’ soort, waarbij ze in hun vervoering de sacrale anderhalve meter uit het oog zouden verliezen, gingen de waarnemingsites uit de lucht. Dutch Birding deed met ingang van 24 maart hetzelfde met haar Dutch Bird Alerts. ‘Trek tellen’ bleef wel resultaten opsommen, hetgeen de gemoedrust bij de thuiszittende vogelaars danig overhoop kon halen. Want op trek telposten waren grote dagen te beleven.

Met de voorspelling van een zuidzuidoostenwind voor zondag 5 april viel te voorzien dat het bij Breskens die dag aardig los zou gaan, zowel wat betreft vogels als vogelaars. Zodra die weersvoorspelling verscheen, vatte ik het plan op om potentiële Breskensgangers te polsen. De harde kern tellers dáár weten uit ervaring dat op verwachtingsvolle dagen de optocht van naar Breskens stromende vogelaars de honderd individuen royaal kan overschrijden. En hoe dan met die heilige anderhalve meter om te gaan? Dus als opening van de dagelijkse rapportage van soorten en aantallen passerende vogels op Trek tellen, verscheen de dringende oproep weg te blijven. De hardcore trek-

telploeg zou ervoor zorgen dat het telwerk zou doorgaan, zodat er geen hapering ging optreden in de waardevolle zich over jaren uitstrekkende telcyclus.

Als law-and-order-man respecteerde ik de oproep van de Breskens-telclub. Bij het raadplegen van de resultaten van die zondag moest ik wel slikken. Wat een dag was het geweest! De heren hadden zich die dag blauw moeten tellen en schrijven. Wat denkt u van 118 getelde soorten, met zowel kwalitatief als kwantitatief uitschieters als 2 visarenden, 1 zwarte wouw en 2 rode wouwen, 14 smellekens, 17 beflijsters, 74 bruine kiekendieven, 50 torenvalken, 2 grauwe gorzen maar ook 26.000 graspiepers. De eerste gierzwaluw was langs gestoven en het aantal passerende boerenzwaluwen liep tegen de 1000 stuks. Zelf zag ik die middag mijn eerste boerenzwaluw, achter Goudswaard, even nadat de eerste gele kwikstaart en een paartje zomertalingen zich daar ook hadden laten zien. Die boerenzwaluw ijldde in zijn eentje voorbij, strak richting het noordoosten, zoals het hoort voor de eerste van het voorjaar, en liet mij op de Goudswaardse Westdijk opgetogen en met een dosis emoties achter.

Dat raamvogelen best aangenaam en lucratief kan zijn kreeg Hans Westlaken ingeprent door een fraaie man beflijster in een boomtop recht tegenover zijn huis. Op de 7de zette een in de tuin rondartelende grote vos de ochtendkoffie een dosis luister bij, geen raamvogelen maar raamvlinders dus. De kapel liet zich tegen zo'n insectenhotelletje aangenaam bezonnen, een bezigheid waaraan hij zich zodanig overgaf dat hij zich liet fotograferen... leuk voor Vivara, de leverancier van het bouwsel.

En naast raamvogelen en raamvlinders kwam het ook tot een live ooggetuigenverslag van een vanachter het raam vastgesteld sperwerheterdaadje. Op 29 maart had ik 's morgens net de voedersilo gevuld met zonnebloempitten, een actie die sinds de wijkhalsbandparkiet die silo ook heeft ontdekt, het karakter van een perpetuum mobile aan het krijgen is. Tuinvogels kennen het geluid van de open- en dichtgaande achterdeur en verbinden daaraan de optie dat een voedseloffer is gedeponeerd. Heeft de wijkspewerman zich dat achterdeurgeluid ook eigen gemaakt en is alsdan diens conclusie dat de opnieuw gevulde silo potentiële prooi trekt? Ik krijg soms die indruk. Hoe dan ook, net weer binnenzittend zag ik, tamelijk hoog, man sperwer Mazzelaar II boven het woonwijkje cirkelen, kennelijk poolshoogte nemend. Even later belde Gert Huijzers om het onrustsentiment te delen dat de coronabe-

perkingen ons vogelaars bezorgde. Terwijl ik Gerts verhalen over de stand van zaken op zijn Korendijkse Slikken aanhoorde, hield ik oog op het hemelrond en de tuin, waarin de vogels toestroomden waaronder acht groenlingen – voorjaar 2020 bracht in ons Maasdamse tuintje een prima groenlingente.

Ineens was hij er, sperwerman Mazzelaar II, keurig in het verenpak gelijk een maffiabaasje in maatkostuum. Verstart zat hij op de voertafel op een man groenling, uit wie ik het leven zag wegvloeien. Die verstijving waarmee sperwers en trouwens ook andere roofvogels op een net bemachtigde prooi tronen zien wij meer. Reken maar dat bij roofvogels tijdens een jachtactie de adrenaline door het lijf giert en dat ze, bij succes, daarvan moeten bijkomen. Zo ook Mazzelaar II. Vanuit de nabije esdoorn had een dociele houtduif het spektakeltje onbewogen gadegeslagen. Even later stooft Mazzelaar II weg, de zwak na fladderende man groenling meedragend. Tijdens de sperweroverval aan gene zijde van de glaspui had ik Gert verslag gedaan van het gebeuren waarbij, zoals mijn vriend later vertelde, mijn stemvolume aanzienlijk toegenomen was.

Bij de tweede kop koffie vroeg Els wat afgemeten: 'Voor wie voer je eigenlijk? Voor je tuinvogels? Voor die sperwers? Of voor jezelf?' Na die vraag een poosje te hebben overpeinsd heb ik geantwoord dat ik na afloop van de coronaquarantaine er verder op zal terugkomen.

In quarantaine II

Jolanda's terrassmelleken

Zondagochtend 22 maart. Aan gene zijde van de pui straalt een fraaie lentechochtend. Bloeiende sleutelbloemen, leverbloempjes en Maartse viooltjes geven een kleurenmozaïek dat doet denken aan de vlag van Zweden, het land waarvan ik hoop er de komende zomer weer een poosje te kunnen rondreizen. De buigende toppen van verderop staande peppels duiden op een straffe oostenwind, zodat het buiten minder aangenaam zal zijn dan het vanachter de pui lijkt. In een van zijn geschriften noemde Jac. P. Thijssse die schrale maartwind de 'schoonmaakwind'.

Terwijl ik een gevarieerd op Engelse leest geschoeid zondagochtendontbijt klaarmaak, geeft het NOS-radiojournaal haar versie van het nieuws... corona, corona, corona. Daarna hervat *Vroege Vogels* de uitzending. Door de coronamisére heeft de redactie zich beperkingen moeten opleggen. Het alternatief is voortreffelijk. Geïnspireerd door vogelgeluiden die op een maartdag vanuit het Landje van Geijsel opklinken, heeft Rob Bouter een lentesymfonie van weidevogelstemmen samengesteld, een koor van grutto's, tureluurs, wulpen, Kieviten en scholeksters. Robs compositie kan mij niet lang genoeg duren en doet besluiten ondanks corona na de koffie een rondje Oudeland van Strijen te maken. In mijn eentje, zodat ik intens het Oudelandse weidevogelkoor kan beleven en het eventueel meedragende kwalijke virus niet overdragen kan... een win-winsituatie dus. Na Robs bijdrage volgt een extra lange Fenolijn met een stroom van blijmoedige meldingen over de 'eerstelingen van deze week'. De coronamuizenissen zijn voorlopig vergeten.

Bij het openen van de mailbox is de coronakommer terug. Een mail van onze Amerikaanse vogelaarvriendin Jalna met de mededeling dat ze in Connecticut de deur niet meer uit mag en het daardoor moet doen met rode kardinalen en roodborstlijsters in haar tuin. Wel schrijft ze verheugd dat in

Nieuw-Engeland de eerste visarenden terug zijn. En dan een mail van Joost van der Ven uit Putao, het uiterste noorden van Myanmar. Hij beklagt zich dat inzake de coronatoestand in dat land uitsluitend nepnieuws wordt verspreid. En ook betreurt hij dat de kraanvogels er zijn vertrokken. Gelet op de mondiale vliegbeperkingen komt het mij voor dat Joost voorlopig nog wel in Putao een poosje vast zal zitten. Maar best mogelijk dat alsdan die blokkade hem weinig zal deren: maanden waren er nodig om vergunningen voor Putao te verkrijgen en bovendien voelt Joost zich al gauw ergens thuis.

De uitroep van Els 'hij was er weer', haalt mij achter de pc vandaan. Ze doelt op de wijksperswermer Mazzelaar II. Nadat voorjaar 2019 het nest van sperwerchtpaar Mazzelaar I gekapseisd was, moesten wij een sperwerloze zomer door. De aanwezige boomvalken boden royale compensatie. Dit voorjaar is er weer een sperwerstel, een koppel waarvan het mannetje dezelfde vermetelheid tentoonspreidt als zijn voorganger. Ik vlas erop met hem mijn kroniek inzake 'The Life of Mazzelaar' te kunnen hervatten.

In een artikel in *NRC Handelsblad* een paar dagen eerder over de komst van de havik als broedvogel in de Rotterdamse Kralingerhout hield André de Baerdemaeker een pleidooi om altijd een verrekijker bij de hand te houden. 'Alsdan', had André betoogd, 'is er best door die coronaquarantaine heen te komen'. Welaan, die aansporing is hier overbodig. Op de twee plekken waar ik thuis het meest verblijf, achter mijn bureau en aan de huiskamertafel, liggen verrekijkers immer gebruiksklaar gereed. Bij die tafel doe ik het met een veertig jaar oude Audubon Swift, een loodzwaar geval maar met een briljante lichtsterkte. Tijdens de koffie en lunches pleeg ik dan, scheef aangeschoven aan tafel, één oog op Els, koffie en bestek gericht te houden en met het andere tuyn en het hemelrond te scannen. Els heeft zich bij deze gang van zaken neergelegd, zij het onder protest. Excuses, voor deze inkijk in ons huwelijk, maar u moet er doorheen om zich in het verdere verloop van zondagochtend de 22ste maart te kunnen verplaatsen.

Na de uitroep van Els over de tuynraid van Mazzelaar II ben ik aangeschoven om de ochtendthee te gebruiken. Het wordt een prima vogelhalfuurtje met soorten waarmee ik, naar mijn smaak, zowel bij de Jaarrond Tuynstelling als in het eigen vogellogboek voor de dag kan komen: twee halsbandparkieten, boomkruiper, tjiftjaf en dan het standaard gezelschap van groenlingen, vinken, kool- en pimpelmezen, heggemus, de twee Turkse tortels en het obligate in de wittebroodsweken verkerende paartje merels. De langs het he-

melrond patrouillerende kleine mantelmeeuwen zijn nauwelijks van de lucht en er passeert een aalscholver. Weer geen huismussen registreer ik bezorgd. Voor hen zal zomer 2020 het broedseizoen van de waarheid worden.

Rond negenen gebeurt het. Tamelijk hoog, snel en koersvast richting het noordoosten vliegt een kleine valk met een motoriek waarmee alleen een smelleken kan voortijlen. Ik richt de Audubon en krijg de vogel in beeld. Het is er eentje. Terwijl ik 'smelleken' roep, zie ik de valk ineens een haak naar beneden slaan zoals alleen een merlijn dat vermag en is de vogel uit zicht. Was die duikvlucht de reactie op een ontdekte potentiële prooi?

Het was een smellekenweek. Een paar dagen eerder zond Jolanda van Beusichem Luuk Draaijer en mij een filmpje dat ze vanuit huis maakte. Het waren opnamen van een valkje dat op haar terras een prooi verorberde, naar het leek een koolmees. Jolanda kennen wij via de grauwekiekendievenwerkgroep. Ze woont in Zuidelijk Flevoland en heeft op de boerderij een torenvalkkast staan die jaarlijks is bezet. Haar eerste gedachte was dan ook met een torenvalk van doen te hebben. Maar ze vertrouwde het niet helemaal, vandaar dat filmpje. Welnu, haar wantrouwen was terecht want het was een smelleken, een eerste winterwijfje. Jolanda kreeg opgewonden mailtjes van Luuk, Ed Veling en mij. Omdat ze de vogel al eerder rond de boerderij had gezien deelde Jolanda onze verbazing niet helemaal. De wijde ruimte van Zuidelijk Flevoland is een ideaal smellekenbiotoop. Zoals echter het overgrote deel van het Nederlandse akkerlandareaal tegenwoordig het jaarrond vogelloos dus prooieloos is, is aannemelijk dat haar smelleken de boerderij had opgezocht, of liever, de tuinvogels die Jolanda royaal onthaalt.

Is met een dagelijks smelleken op het bordes de coronaquarantaine best door te komen? Dat wil ik wel uitproberen.

Wiek en Sneb

In de 68ste (!) jaargang van het tijdschrift *Het Vogeljaar* verzocht redactielid Dick Jonkers lezers uit te zien naar nummers van *Wiek en Sneb*, de voorloper van *Het Vogeljaar*. Dat tijdschrift(je) bracht het tot vier jaargangen, de eerste in 1953. De naamsverandering naar *Het Vogeljaar* vond met ingang van 1957 plaats, onder voortzetting van de jaargangnummering die in 1953 aanving. Nu komt de 70ste jaargang in zicht. Waarvoor complimenten.

De coronaquarantaine bood tijd om in stoffige spelonken van mijn ornithologisch archief te gaan speuren naar nummers van *Wiek en Sneb*. Destijds was iedere aflevering uiterst welkom, zesmaal per jaar. Jaargang 1953 miste ik, maar vanaf 1954 kwamen ze tevoorschijn, nota bene ingebonden. Het was natuurlijk Ed Veling die via internet ook de jaargang van 1953 wist op te sporen. Een ochtend bladeren door die vier jaargangen *Wiek en Sneb* brachten nostalgie en weemoed en leidde tot pogingen om vage herinneringen weer in te kleuren en volledig te krijgen. Luuk Draaijer haakte snel in en plaatste ingewijde terzijdes.

Wiek en Sneb had zijn wortels in de Vogelwacht Zaanstreek. Op de cover stonden twee buitelandse kieviten, die waren afgeleid van het vignet van de vogelbeschermingswacht dat was ontworpen door Rein Stuurman. In de eerste jaargang lezen we vooral over het reilen en zeilen van die club, over controleurs Vogelwet, nestkastverhalen en vogelslachtoffers als gevolg van hoogspanningsleidingen. Fijn zijn de pentekeningen van Rein Stuurman. Voor tweeënhalve gulden per jaar was men lid... u leest het goed! Dat is ruim één euro, een bedrag waarvoor we anno heden niet eens één tijdschriftje kunnen verzenden. Zelden kreeg ik het begrip geldontwaarding zo verpletterend ingepeperd. Halverwege het jaar doet Jaap Taapken intrede. Decennialang zou deze zijn stempel op het tijdschrift zetten. Omdat 1953 een kruisbekkenjaar was, doet hij een oproep alle waarnemingen aan hem door te

geven. In de tweede jaargang verschijnt het verslag: Jaap ten voeten uit. Bij hem waren actualiteit en vervolgbehandeling altijd vanzelfsprekend.

De eerste aflevering van de waarnemingenrubriek kreeg de titel 'Van tijd tot tijd in 1953'. Daarna startte Taapken met zijn Veldwaarnemingen, een rubriek die *Het Vogeljaar* tientallen jaren zou voortzetten. Een van de berichten die in het brein een klepje opende was een oproep, ook van Taapken, hem de sterfte onder gierzwaluwen door te geven. De zomer van 1953 was dusdanig slecht, dat er neertuimelende gierzwaluwen werden gemeld. Ik herinnerde mij zo'n gierzwaluwcrash, waarna ik op zoek ging in mijn vogeldagboek van dat jaar. En voilà, begin juni 1953 zag ik er eentje neerkomen op de Randweg in Rotterdam-Zuid. De vogel ging naar de Vogelklas van Karel Schot.

Taapken opende de tweede jaargang, die van 1954, met een verhaal over de opmars van de Turkse tortel in Europa en ook in Nederland. De leden van ons vogelclubje werden individueel lid en in de rubriek Veldwaarnemingen roerden wij duchtig de trom. Iedere twee maanden kwamen wij bijeen om het lijstje van naar ons idee belangrijke dus te publiceren waarnemingen op te stellen, een overzichtje dat naar Taapkens adres 't Huys te Warmont ging. Die bijeenkomsten, bij een van ons thuis, verliepen niet spanningsvrij. Met tijdens gezamenlijke excursies gedane waarnemingen ging het vlot. Leden gingen echter ook individueel op pad. Eentje zag juist dan regelmatig iets opzienbarends, solo dus. Daarbij kwam dat begin februari 1954 de *Petersons vogelgids* uitgekomen was, 'De Kist'. Deze gids opende een brede horizon van potentieel waar te nemen soorten en werkte aanstekelijk. Een 'normencommissietje', een soort CDNA avant la lettre, poogde de waarnemingen-vloed te kanaliseren. Wat later plaatste een stadgenoot de ontboezeming in *Wiek en Sneb* dat naar zijn idee het zo beroerd ging met de zwarte kraai dat deze de toen uit Nederland verdwenen raaf achternaging. 'Hoe kan hij dat nu al zeggen?' was de ontstemde reactie van een clubgenoot. Kortom, het kwam tot een schisma.

Het waren niet de minsten die voor *Wiek en Sneb* de pen in de inktpot doopten. Henk de Reuver, hoofdcontroleur Vogelwet, opende een rubriek en we komen de namen tegen van Jan Strijbos, Peter Nijhoff, Tom Lebret en Jankees Verhey. Degenen die Taapken hebben gekend zullen niet verbaasd zijn dat vogelbeschermingskwesties veel aandacht kregen, ook later in *Het Vogeljaar*. Regelmatig duikt de naam Roeleveld op, een clandestiene prepa-

rateur die nogal eens de fout inging met strikt beschermde en ook bedreigde vogelsoorten. Vergunningen om zilvermeeuwen te vergifigen werden grif verstrekt. In 1953 legden circa 6000 stuks het loodje, schreef Jan Rooth. Vogelvangst en -handel waren bij onze zuiderburen toegestaan, zodat in het najaar Nederlandse vogelbeschermers naar de Antwerpse vogelmarkt togen om er 'wildvang' te kopen en los te laten. Voor ons was dé gebeurtenis van 1954 de waarneming van een steppenvorkstaartplevier op De Beer, de tweede voor Nederland, een succes waarover wij schreven in *Wiek en Sneb*.

Soms moest ik even met de ogen knipperen zoals bij de melding van een rondgaand gerucht over twee scharrelaars bij Veenendaal tijdens de vorstperiode van 1954 en zelfs van vermoedelijk twintig stuks bij Schijndel. Begrijpelijk dat de redactie om meer gegevens vroeg. De in een Schiermonnikoog-verslagje van begin juni 1955 opgevoerde waarneming van een steenarend werd later teruggenomen. Vogelaar Minderhoud meldde dat er in de mei-maand ongewoon veel tortelduiven (nu zomertortels) bij Halsteren present waren, in troepen boven de honderd stuks. Deze mijnheer Minderhoud zag in de regio van tijd tot tijd bladkoninkjes en schrijft dat deze 'daar vroeger meer werden gezien!'

De notenkrakerinvasie van 1954 kreeg alle aandacht, onder andere van Jan Strijbos. En dat geldt ook voor het in 1954 in Basel, Zwitserland gehouden 11de Internationale Ornithologische Congres waarop 500 (!) deelnemers afkwamen, waarbij veel landgenoten, onder wie ook Jaap Taapken en Ricky Rogier. Tot het vrijwel verdwijnen van de ooievaar als Nederlandse broedvogel publiceerde *Wiek en Sneb* annex *Het Vogeljaar* jaarlijks een verslag over het reilen en zeilen van de soort in het gepasseerde seizoen. Het perspectief werd steeds omineuzer. Indien wij de trouwe ooievaarmelders van toen zouden kunnen melden dat Nederland nu, 65 jaar later, weer rond de 1100 broedparen herbergt, zou smalend voorhoofdgetik ons deel zijn.

Hoezeer *Wiek en Sneb* erin slaagde steeds actueel te zijn blijkt opnieuw in haar vierde jaargang, die van 1956. In dat jaar was februari voor de vogels een horrorwintermaand. Toen ieder in het voorjaar nog aan het bekomen was van de misère verscheen *Wiek en Sneb* met een geïllustreerd 'speciaal nummer' waarin die ijzige februarimaand met consequenties voor vogels werd doorgenomen. Knap! Voor die jaargang 1956, de laatste dus onder de naam *Wiek en Sneb*, leverde ook Henk Slijper werk, een grauwe klauwier. In die zomer kwam Jaap Taapken op zijn Vespa naar ons toe om mee te gaan naar

een in het Botlekgebied ontdekte kleine zilverreiger, een soort waarvoor vogelaars toen uitrukten. In het vijfde nummer van 1956 kwam de onheilspellende melding dat De Beer dreigde te worden opgeslokt door Rotterdam. Op de achterzijde van het slotnummer van de vierde dus laatste jaargang van *Wiek en Sneb* staat een foto die eerder dat jaar te zien was van een winter-slachtoffer, een op ijs liggende dode blauwe reiger. Die vogel was heengegaan. *Wiek en Sneb* dus ook. Plaatste de redactie die foto destijds bewust?

Literatuur

Heijnen, H. 2016. *Rein Stuurman. Een leven met vogels*. Westzaan: Uitgeverij Noord-Holland

Lichte kringetjes

Het verzoek van het auteursteam van een in de steiger staande *Avifauna van IJsselmonde* was dus een van de redenen dat ik onlangs mijn oude vogeldagboeken opsloeg. Daarbij ging het hen in de eerste plaats om vogelbelevissen op de opspuitterreinen rond Pernis. Destijds duiden wij het gehele gebied tussen Rotterdam Waalhaven en de Shell-raffinaderij bij Hoogvliet aan met Vondelingenplaat, een benaming die er geografisch overigens wat naast zat.

Al voor de Tweede Wereldoorlog en in de jaren nadien werd daar voor haven- en industrieverstiging polderland op hoogte gebracht. De toen steeds in verschillende stadia van ophoging zijnde terreinen waren, hoewel tijdelijk, een eldorado voor vogels en dus ook voor ons Rotterdam-Zuidse vogelaarsclubje. Afgezien van de zaterdagmiddagen trokken wij er ook vaak op doordeweekse dagen heen, speciaal wanneer er een bijzondere soort was gesignaleerd. Na schoolbezoek peddelden leden van ons clubje dan gehaast naar de Vondelingenplaat om te kijken of de rara avis 'er nog was'. Ieder die nu over de Rotterdamse Ring Zuid ijlt kan waarnemen dat die industrie- en havencomplexen er indringend zijn gekomen.

Van de kanttekening dat het nalopen van die dagboeknotities van bijna zeventig jaar geleden leidde tot enige nostalgie en weemoed zult u niet opkijken. Maar ik ga niet zover als Nicolaas Beets in zijn *Camera Obscura*. Die verzucht in een versje hoe zalig het is als de jongenskiel nog om de schouders glijdt. En voorts dat dit kledingstuk de hemel in de ziel brengt waardoor alles even blij wordt...! Ik kan mij uit mijn tienerperiode herinneren dat het bestaan lang niet altijd naar wens verliep. Verder treed ik niet in details.

Maar met de vogels van de Vondelingenplaat was niets mis. Na een januari- en februari-Elfstedentocht werd 1954 een jaar waarin ons clubje vaak en veel op de Vondelingenplaat op sjouw ging. Zaterdagmiddag de 13de fe-